

KRIMINALISTIČKA ISTRAGA I KRIMINALISTIČKA AGENCIJA: REFLEKSIJE IZ TEORIJE I PRAKSE

Ergin Hakić

Univerzitet u Novom Pazaru

Novi Pazar, Srbija

e.hakic@uninp.edu.rs, <https://orcid.org/0000-0002-2983-4346>

Dragan A. Manojlović

Univerzitet MB, Poslovni i pravni fakultet

Beograd, Srbija

sradovi2020@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6120-0220>

Enver Mededović

Univerzitet u Novom Pazaru

Novi Pazar, Srbija

e.medjedovic@uninp.edu.rs, <https://orcid.org/0009-0009-7552-2122>

Ferid Bulić

Univerzitet u Novom Pazaru

Novi Pazar, Srbija

ferid.bulic@uninp.edu.rs

Apstrakt:

Kriminalistička istraga i njena matica Kriminalistička agencija nije tema koja je u manjoj ili većoj meri zastupljena u teoriji u nas, ali se zato može sresti i nešto saznati o njoj u medijima i u mašti javnosti. Pored izmišljenih za potrebe filma priređenih scenarija, knjiga maštovitih pisaca kriminalističkih priča, kriminalistička agencija i kriminalistička istraga nije u fokusu interesovanja naučne i stručne javnosti u nas, već se svrstava u ono što se naziva policijska istraživanja kriminala, kroz primenu ovlašćenja propisanih u pozitivnim pravnim aktima najčešće sa zakonskom snagom. Ovo je iznenađujuće s obzirom na činjenicu da je istraživanje kriminalnih aktivnosti ono što se svrstava u ovlašćenje kriminalističke agencije i kriminalističke istrage, koja i pored toga što mnogi žele da je izjednače sa policijskim poslovima, ona to nije ili još preciznije, samo liči neukima na policijske poslove istraživanja kriminala. Sve do kraja dvadesetog veka, kriminalistička istraga u nas je bila posebna delatnost koja je bila poverena Upravi za suzbijanje kriminaliteta. Primarni cilj istraživanja u radu je, da pokrene raspravu za vraćanje/ uvođenje strukture kriminalističke agencije na mesto koje joj pripada. U sadašnjosti kriminalistička agencija od nacionalnog do lokalnog nivoa i kriminalistička istraga utvrđeni su u velikom broju država. Ovo je od prvorazrednog značaja za efektivnu borbu protiv kriminala, i naročito obezbeđenje dokaza. Kriminalistička agencija je nužnost za razumevanje kriminala i istragu kriminalnih događaja, da bi se postiglo, okupljanje stručnjaka u njihovim posebnim oblastima kako bi se bavili ključnim temama, strukturama, procesima, praksi kriminala i upravljanju kriminalističkom istragom.

Ključne reči: Kriminalistička istraga, refleksije, teorija, praksa

CRIMINALISTIC INVESTIGATION AND CRIMINAL AGENCY: REFLECTIONS FROM THEORY AND PRACTICE

Abstract:

Criminal investigation and its foundation, the Criminalistic Agency, is not widely addressed in our country's academic or theoretical discourse. Instead, it is often encountered through media portrayals and public imagination. Aside from fictional scenarios crafted for movies or books by imaginative crime story authors, the Criminalistic Agency and criminal investigations are not the focus of attention among the scientific and professional community. Rather, they are grouped under what is referred to as police crime investigations, implemented through powers prescribed in positive legal acts, typically with the force of law. This is surprising, given the fact that investigating criminal activities is a core mandate of the Criminal Agency and criminal investigation. Despite many equating it with police work, it is not, or more precisely, it only resembles police work to the uninformed. Until the end of the 20th century, criminal investigation in our country was a specialized activity entrusted to the Crime Suppression Department. The primary goal of this study is to initiate a discussion on reinstating or introducing the structure of the Criminalistic Agency to its rightful place. Today, criminal agencies, from national to local levels, and criminal investigations are established in many countries. This is of paramount importance for the effective fight against crime, particularly in securing evidence. The criminalistic agency is essential for understanding crime and conducting investigations into criminal events. It serves to bring together experts in their respective fields to address critical topics, structures, processes, crime practices, and the management of criminal investigations.

Keywords: Criminal Investigation, Reflections, Theory, Practice

UVOD

Odmah na početku treba istaći, da je kriminalistička agencija i kriminalistička istraga (Stelfox, 2013), kriminalnih aktivnosti i zločina koje ona sprovodi u nacionalnim granicama država u međunarodnoj saradnji (Andreas i Nadelmann, 2008), glavna tema književne fikcije i drugih medija, od Šerloka Holmesa (McCaw, 2020; Shelton, 2016) do savremenih bestselera poput Iana Rankina (Connolly, i Burke, 2016; Herbert, 2003). Kriminalistička istraga puni police sa knjigama širom sveta (Engelhardt, 2003). S tim u vezi, kriminalistička istraga (Stelfox, 2013) kriminalnih aktivnosti je uvek imala u svom centru interesovanja za televizijski prikaz pretresa, hapšenja i drugih operacija u vezi sa kriminalnom (Miller, et al., 2023) i učesnicima u kriminalnim aktivnostima (Palmiotto, 2012). Iako pretučeni policajac, a kasnije narednik, Džordž Dikson ostaje vrhunac televizijskog predstavljanja policije (Mawby, 2012). Još od Diksonovih dana, međutim, neki od najpoznatijih televizijskih programa, su se fokusirali na kriminalističku istragu zločina (Dixon, et al., 2003). Uloga forenzike u kriminalističkim istragama (Tudor, 2019) je postala nezaobilazna u novijem žanru televizijskih programa (Jenner, 2016) kao što je istraga mesta kriminalnog događaja (Durnal, 2010) koji su pokazali ogromnu popularnost (Tudor, 2019). Ovaj pristup u svetskoj filmskoj industriji prihvaćen je i na našim prostorima.

U javnom diskursu, svedoci smo sve većeg broja televizijskih serija koje (obrađuju) prikazuju kriminalističke istrage (Comstock i Scharrer, 1999), poznatih

kriminalističkih istraga iz javnog diskursa (Doyle, 2003). Sa druge strane, u toku ili početkom desete decenije dvadesetog veka u istoriji kriminalističke istrage u nas, neko je (političari su odlučili) odlučio da kriminalistička istraga nema potrebe da se sprovodi u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova sa ovlašćenim službenim licima, i da je ona manje važna od drugih policijskih poslova, pa su je stopili u pojam policija. To je naročito bilo izraženo tokom poslednje decenije dvadesetog veka u Srbiji. Smatrali su tada, da treba posvetiti manje pažnje istragama kriminalnih aktivnosti. Svaki put kada je politička moć smatrala, da njoj i njenim aktivnostima za razvoj uticaja na kriminalni milje i aktivnosti u njemu, smeta kriminalistička agencija i kriminalistička istraga, kriminalistički islednici i njihova profesionalna znanja, uvodili su ih na sporedni kolosek, odakle nema putovanja (istrage kriminala) za kretanje—smetali su tada, što traje do danas.

U istraživanju koje sledi biće ponuđena razumevanja kriminalističke istrage i kriminalističke agencije, koje do sada u našoj kriminalističkoj nauci i njenim disciplinama nije posvećena potrebna pažnja. Predmet istraživanja kako se može razumeti je kriminalistička istraga i kriminalistička agencija kao njena matica. Cilj je da se iz dostupnog fonda naučne građe, literature i stručne prakse primenom naučnih metoda analize sadržaja, sinteze, deskripcije, istorijske, indukcije i dedukcije, kvanifikacije i komparacije, istraže dosadašnja stanovišta o kriminalističkoj istrazi i kriminalističkoj agenciji, i predstave u radu, kojima bi se potkrepila hipoteza istraživanja, da postoji nužnost izgradnje-utvrđenja kriminalističke agencije i kriminalističke istrage u borbi protiv kriminala u nas.

POGLED IZ ISTORIJE

U Srbiji je sve do kraja devedesetih godina dvadesetog veka u strukturi Ministarstva unutrašnjih poslova bila utvrđena pozitivnim pravnim aktima Uprava za suzbijanje kriminaliteta, od saveznog do lokalnog nivoa. Službenici Kriminalističke uprave su bili u statusu ovlašćenih službenih lica, sa ovlašćenjima i nadležnosti da istražuju kriminalne aktivnosti ne samo unutar granica države već i prekogranično na međunarodnom nivou u saradnji sa istim takvim organima u drugim zemljama. U stvarnosti kontrole kriminala poslednjih nekoliko decenija predvečerja dvadesetog veka i prvim decenijama trećeg milenijuma u Srbiji, zabeležen je stalni rast politizacije istraživanja kriminalnih aktivnosti, i namera politike da kriminalističku istragu kriminala uvrsti u poslove policije, što je i uspela, čime je ugasila Upravu za suzbijanje kriminaliteta.

Gašenjem Uprave za suzbijanje kriminaliteta krajem devete i početkom desete decenije dvadesetog veka – prenošenjem dotadašnje kriminalističke istrage kriminala u ruke policije, politika se približila, bolje je reći, politika je sebi približila preko upravljanja policijom upravljanje i istraživanje kriminalnih aktivnosti i samim kriminalnim miljeom. Navedeni pristup kriminalnoj politici, počeo je da žanje svoje plodove u učešću kriminalnog miljea u borbi na jednoj političkoj strani protiv druge političke strane (primera je puno: Likvidacija Ivana Stambolića, i drugih učesnika u političkom životu koji su bili na suprotnoj strani od vladajuće političke ideologije, koja je upravljala policijom i kriminalnim miljeom (<https://insajder.net/>)). Izuzimanjem istrage kriminala od Uprave za suzbijanje kriminaliteta i njenim

gašenjem, političari su omogućili utapanje istraživanja kriminala u policiju, čime su došli do svog cilja – izgradnje struktura u policije za istraživanje kriminala (Cavadino i Dignan 2006).

Početkom druge decenije dvadeset prvog veka od 2011. godine u Srbiji se sprovodi nešto što civilizovanom svetu (civilizaciji) nije poznato od drugog svetskog rata – to i sada ne poznaje pravno prosvetećeni svet. Jednim od najviših pravnih akata Zakonikom o krivičnom postupku (Zakonik o krivičnom postupku ("Sl. glasnik RS", br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US)) propisano je ovlašćenje da tajne službe bezbednosti kao što su Bezbednosno informativna agencija (Zakon o bezbednosno-informativnoj agenciji ("Sl. glasnik RS", br. 42/2002, 111/2009, 65/2014 - odluka US, 66/2014 i 36/2018)) i Vojnobezbednosna agencija (Zakon o vojnobezbednosnoj agenciji i vojnoobaveštajnoj agenciji ("Sl. Glasnik RS", br. 88/2009, 55/2012 - odluka us i 17/2013)), postaju punopravni (suvlasnici prava) učesnici na istraživanju kriminala u kriminalnom miljeu. Time su političari ostvarili (do tada, i sada, nepoznato u istragama kriminala u civilizovanom svetu prosvetećenih naroda i zemalja) svoju želju, da na tri mesta imaju tri kartona bolesti unutrašnjeg kriminalnog miljea i dosijea kriminalističkih informacija i mogućnosti (nemogućnosti) obezbeđenja dokaza za sprovođenje istrage, i kontrolu rascepanosti borbe protiv kriminala. Ovakv presedan uvođenja na velika vrata jednim od najviših pravnih akata Zakonikom o krivičnom postupku (Zakonik o krivičnom postupku ("Sl. glasnik RS", br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US)) unutrašnje tajne policije za kontrolu unutrašnjeg kriminalnog miljea u okviru tajne službe bezbednosti, nije zabeležen ne samo u savremenoj teoriji i stručnoj pravnoj, kriminološkoj i kriminalističkoj praksi dvadesetog veka, već je broj ovakvih primera u dalekoj istoriji bio sveden na slučajnost, koja se pojavljivala po pravilu u vremenima izrazitih ekstremnih pogleda na uzurpaciju prava građana. Konačno, ovaj proces je povećao postepenost centralizacije istraživanja kriminala u okviru policije i kontrolu u svakom trenutku od strane političke volje svih procesa u kriminalnom miljeu i samih kriminalističkih istraživanja kriminalnih aktivnosti.

Sve ovo je počelo svoje plodove da pokazuje u velikom broju policijskih postupaka gde su putem javnih medija građanima pokazani uspesi prilikom hapšenja. Uveden je, tzv. Bang efekat. Ovako građenje – preko policije političke akreditacije u građanskom korpusu, nakon sprovedenog postupka pred sudom i oslobodenja od optužbe uhapšenih, građani plaćaju iz budžeta više stotina milona (više od milijarde) dinara odštete – samo za osam meseci od januara do avgusta isplaćeno je 53 milona dinara (\$452.000) za 2022. godinu od strane Ministarstva pravde Republike Srbije (Izveštaj o stanju ljudskih prava u Srbiji za 2022). Gledajući u trenutne vlasti, a ne u kriminalističke istrage, policijska istraživanja kriminalnih aktivnosti (npr. „Stečajna mafija (svi su oslobođeni optužbe) (Jačić, 2007) i druge, sa medijski uzbudljivim nazivima...)), u simbiozi sa opštom politizacijom zakona i reda, kontrola kriminala se u javnosti progresivno definiše kao ključni zadatak u policiji, ali se ne pridaje značaj obezbeđenju dokaza kao osnovi za vođenje postupka optuženja i krivičnog progona/postupka. Svi aspekti policije, uključujući njen istraživački kapacitet i tehnike, bili su kroz istoriju, i sada su nedovoljni da se stavi

znak jednakosti između kriminalističke agencije kao matice za obezbeđenje dokaza u istrazi kriminala i snaga policije.

U svetskim okvirima (prostoru) uvođenje, tzv. Nove policije, kao odgovorne za istragu kriminala, početkom devetnaestog veka bilo je praćeno znatnom javnom skepsom i otporom, što se potvrdilo rezultatima naučnih istraživanja koja su kasnije sprovedena (Dubber i Valverde, 2006). Arhitekta policije su nastojale da dizajniraju instituciju koja je očigledno bila različita samo u nekim manjim aspektima od vojske, ili žandarmerijskih modela (Varghese, 2010). Nešto kasnije iste arhitekta shvataju, da uključivanje metoda i modela organizacije istrage kriminala u policiju (Lee, 2020), gde se primenjuju mnoge metode kao što su: doušnici, agenti, prikriveni provokatori i drugi mehanizmi, instituti i metode za prikupljanje dokaz u policijskoj istrazi kriminala (O'hara's, 1956), nisu mogli da se razviju i budu efektivni kako se smatralo i kako je bilo potrebno da bi se mogli obezbediti dokazi koji će se održati na sudu (Marx, 1980). Krajem osamnaestog veka, kada se smatra da je prva kriminalistička istraga uspostavljena u policiji, ovaj elemenat (struktura-jedinica) policije se brzo širio u svetu (Innes i Styles, 1986). Štaviše, razvoj ove funkcije pratili su strogi napor policije da prikaže, da takav rad zahteva posebne oblike stručnosti (Gottschalk, 2006). Sa druge strane stručna i naučna javnost je pokazivala na osnovu svojih istraživanja, da je za kriminalističku istragu nužan određen stepen autonomije od svojih uniformisanih vršnjaka (Stelfox, 2013). U mnogim aspektima, takvi može se reći, tada minorni poduhvati usmereni na autonomiju kriminalističke istrage od uniformisanih vršnjaka (Stelfox, 2013), su ipak bili veoma dobri, može se reći i uspešni, do početka dvadesetog veka (Brown, 2001). Sam početak dvadesetog veka i nagli razvoj kriminalnih delatnosti, promena oblika aktivnosti u kriminalnom miljeu (Taylor, 2019), zahtevala je posebne strukture vezane za rad u civilu u policijskoj službi, koliko god neki učesnici u političkoj vlasti su smatrali da je to pogrešno, počelo se sve više i sve konkretnije zagovarati formiranje posebne nacionalne kriminalističke agencije (Roelofse i Oliver, 2016), ukazujući da je pojam detektivske stručnosti možda, zaista bio, za to vreme dovoljna promena da odgovori na promene u kriminalnom miljeu (Manojlović, 1997), ali se takođe primećivalo i zaostajanje za brzim promenama u kriminalnom miljeu (Taylor, 2019). Vremenom se stvorila stereotipna slika o policijskom detektivskom radu kako primećuje Maguire, i sugeriše, da je „tipično popularno prikazivanje detektivskog posla u policiji sadržavalo nekoliko sledećih pretpostavki: Da je reaktivan (tj. da policija odgovara na prijavu za zločin na koji je ukazala javnost radije nego da sami generišu istragu); Da je usredsređen na prekršaj koji se već desio; Da je delo koje se istražuje jasno od samog početka; Da su istrage usmerene na otkrivanje, tzv. istine o tome šta se dogodilo, a ne na dokaz; Da ga sprovede detektivi policajci; Da glavne istražne veštine leže u otkrivanju da se sazna ko je to učinio, umesto da se do toga dolazi preko dokaza“ (Maguire, 2003). Autori takođe primećuju, da to ukazuje, dok je sasvim moguće pronaći slučajeve koji se pridržavaju ovog opšteg obrasca, u praksi svakodnevni policijski okvir istraživanja kriminala je veoma različit (Lee, 2020). Razlikuje se iz nekih od sledećih razloga. Prvo, velika većina istraživanja kriminala u policiji je usredsređena na osumnjičene mesto na dokaz (Levine, 2016). To recimo, između mnogih drugih mera i radnji, uključuje praćenje (Haggerty, 2012) i prikupljanje obaveštajnih podataka (Fijnaut i

Marx, 2023), pa se ponekad eufemistički nazivaju uobičajenim osumnjičenima (Jefferson, 2018), a zatim se radi na njihovom povezivanju sa postojećim kriminalnim aktivnostima (Gottfredson i Hirschi, 1990; Felson i Boba, 2010) - dakle, sprovodi se obrnut postupak. Drugo, postoje kritična stanovišta koja sa velikim skepticizmom gledaju na tvrdnju da je policijsko istraživanje kriminalnih aktivnosti fokusirano na potragu za istinom – dokazom (Reilly, 2019) i, nasuprot tome, tvrdi se, da je nesumnjivo, da ona – policija, u stvari sve više radi u javnosti na konstruisanju uspešnih slučajeva protiv poznatih prestupnika (Ericson i Shearing, 1986), koji vode do osuda uz vođenje, tzv. policijske hirurgije (Sanders i Young, 2003). Treće, policija bi trebala sve više, da ima lanac istraživanja kriminalnih delatnosti koji je bolje smatrati proaktivnim nego reaktivnim (Sanders, et al., 2010). Suprotno od navedenog, u svetskoj teoriji i stručnoj praksi kriminalističkih istraga, sve je veći naglasak na korišćenju tajnog nadzora, doušnika, tajnih pretresa, kontrolisanih isporuka, prikrivenih islednika (Harfield i Harfield, 2012) i drugih metoda, što ne može da podrži u punom kapacitetu policijski model organizovanja u savremenoj praksi borbe protiv kriminala (Mastrofski i Willis, 2010), pa se stoga i uvode organizacioni oblici kriminalističkih agencija (Maguire, 2003; Dantzer, 1999).

Istorijski gledano, kriminalistička agencija (Ayling, 2009) je za potrebe kriminalističkih istraga (Palmiotto, 2012) kriminalnih aktivnosti organizovana na tri glavna načina: prvenstveno u posebne istražne kriminalističke službe (IKS) (Stelfox, 2013) za istragu ozbiljnog kriminala, od opšteg do finansijskog; specijalne odrede kriminalističkih operacija (SOKO) (Maguire, 2012) i, konačno, u (glavne) kriminalističke istražne timove (KIT) (Maguire, 2012), formirane za odgovor na posebno značajne oblike aktivnosti ekstremizma, terorizma, diverzija, sabotaža i dr. (Bartlett i Miller, 2010); jedinica za profesionalnu odgovornost (Cheung, 2005); kancelarija penzionisanih službenika kriminalističke agencije (Faint, 2011; House, 1987); kancelarija međunarodne kriminalističke istražne saradnje (Cherniavskiy, et al., 2019; Basham, 2022) i druge organizacione jedinice. Ovime se u značajnoj meri onemogućava zloupotreba od strane političke vlasti koja bi imala za cilj da vodi do neostvarenja pravde, ili njene kontrole (Naughton, 2007). Postojanjem kriminalističke agencije (Fissell, 2019) čiji bi se administrator birao na konkursu na period od sedam godina, pažnja bi se postepeno usmerila na ono što je postalo poznato kao upravljanje kriminalom (Morris i Heal, 1981), i na ideju da bi se takav rad mogao voditi proaktivnije, gde bi se zločini mogli alocirati u kategorije prema njihovoj ozbiljnosti i verovatnoći razjašnjenja (Douglas, et al., 2013) (forma kriminalističke trijaže) (Coca-Vila, 2024), a da bi to moglo omogućiti razvoj novih metoda za povećanje efektivnosti kriminalističkih istraga (Maguire i King, 2013), na obezbeđenju dokaza za sprovođenje sledećeg krivičnog postupka sa velikom izvesnošću (Vapniarchuk, et al., 2018), da će se dokazi tako prikupljeni i obezbeđeni održati na sudu (Whaley i McJohn, 2020) i podržati optužnicu (Rogers, 1981), te ishodovati osuđujuće presude (Osterburg i Ward, 2013). Očekuje se, da bi Nacionalni kriminalistički model (NKM) (Tong, et al., 2009) radio na tri nivoa: centralna komandna jedinica; regionalni centri i međunarodna saradnja u vezi sa teškim i organizovanim kriminalom. Neki ga još nazivaju i poslovni model dizajniran, koji bi omogućio menadžmentu administratora da raspoređuje resurse, i,

u suštini, cilj je kvalitet dokaza i vladanje kriminalnim pojavama (Farrington, Ohlin, Wilson, 2012), na strategijskom, taktičkom, operativnom, obaveštajnom, problemskom i dokaznom (krivičnoprocesnom) nivou (Frisia, 2017). Ovde navedeno ne bismo trebali mešati sa problemski orijentisanim radom policije (Braga, Weisburd, 2006), koji ima (trebalo bi da ima) širi opseg uticaja na prevenciju kriminalnih aktivnosti (kriminaliteta) (MacKenzie, 2003) i drugih pojava ugrožavanja u zajednici (Greene, et al., 2014).

KRIMINALISTIČKA AGENCIJA

Zbog dubine i složenosti kriminalistike, kriminalističkih operacija i kriminalističkih istraga (Stelfox, 2013), u istragama krivičnih dela i kriminalnih aktivnosti, kriminalnog miljea (Birzer i Roberson, 2018) učesnika u kriminalnim aktivnostima (Lehman, et al., 2009), predmeta u vezi sa kriminalnim aktivnostima (Lehman, et al., 2009), i procesnih znanja, potreba za specijalistima je nužna (Paoline i Sloan, 2003). Međutim, u konačnom posmatranju kriminalističkih poslova u vezi sa kriminalističkom istragom (Palmiotto, 2012), može doći i do ozbiljnih problema sa prekomernom specijalizacijom. Nasuprot iznetom, može se primetiti nužnost - da su takođe neophodne osobe kriminalisti, koji imaju kriminalističko profesionalno znanje (Larkin, 2018) o širokom spektru problema kriminalističkih disciplina (Marenin i Worrall, 1998). Ovi kriminalisti se zovu generalisti koji poznaju ne samo sukus kriminalističke istrage, već imaju šira znanja iz svih kriminalističkih disciplina (Petherick, 2009). Vrednost kriminalista generalista leži u njihovoj sposobnosti da sagledaju sve aspekte složenog kriminalnog slučaja i odluče šta treba da se uradi (Poulin, 1992), koji specijalisti treba da budu uključeni i kojim redosledom da obave potrebne kriminalističke radnje ili operacije (Packer, 1964). Kriminalista sa statusom generalist, obično ima široko obrazovanje i obuku u kriminalističkim disciplinama kriminalistike kao nauke (Fisher, et al., 2009) i često će imati obrazovanje na nivou magistara (Mastera kriminalistike) ili doktora kriminalističkih nauka. Kako primećuje autor Packer, „razlike između procesne vrednosti onoga što prikuplja policija istraživanjem kriminala i procesne vrednosti dokaza koji sprovodi kriminalistička istraga, bi se mogao prikazati kao odnos kontrole kriminala koja podseća na montažnu traku, i modela kriminalističke istrage kriminala, koji veoma liči na stazu sa preprekama“ (Packer, 1964).

U našoj stručnoj praksi sa početkom trećeg milenijuma, počelo je da se veruje, prvo i iznad svega, da je kriminalistička agencija (direkcija) isto što i Uprava kriminalističke policije, a istražni kriminalista (islednik) službenik kriminalističke agencije isto što i kriminalistički policajac. Službenik kriminalističke agencije, pored toga što ima ovlašćenja da uhapsi, privede i primeni druga ovlašćenja i radnje propisane zakonom, kako smatra čuveni doktor Gros on nije isto što i policajac (Gros, 1924). Kako veruje isti autor, kriminalista je sposoban da snimi izjavu, da izvrši uviđaj, da obezbedi dokaz u kriminalističkoj istrazi jednako ili još preciznije ili kvalitetnije od tužioca ili sudije za istragu (Gros, 1924). Islednik kriminalističke agencije (ne policajac) može da se nađe licem u lice sa svedokom ili osumnjičenim, optuženom osobom, osuđenom osobom, osobom na izdržavanju kazne zatvora (Dabney i Tewksbury, 2016), ali istovremeno može kada ga posao kriminalističke

istrage odvede iz kancelarije, da izvrši hapšenje bez toga da mu pomogne policija (Savino i Turvey, 2011). Može u kriminalističkoj istrazi da se uhvati u koštac sa teškim, komplikovanim ili nejasnim slučajem: da li je događaj ili je kriminalni događaj (Maguire, 2012). Zaista je bolno za teoriju i praksu kod nas kada se smatra-neki čak i veruju, da je samo dodirivanje vrhovima pristiju od jako uskih policijskih znanja, da je to, dovoljno u istragama kriminala i obezbeđenja neoborivih dokaza pred sudom da bi osumnjičeni, a potom optuženi bio osuđen (Kitai, 2002). Takva verovanja su zabluda koja nanosi veliku štetu naporima da se znanjem suprotstavljamo kriminalu. Kako se da primetiti, za kriminalističku istragu kriminala nužno je posebno znanje, koje još zovu i intelektualno profesionalno znanje, koje školovanjem usvaja budući istražitelj – islednik kako ga naziva čuveni profesor Vladimir Vodinelić (Vodinelić, 1996). Kako navodi doktor Gros, „...to je veliki doprinos rešavanju kriminalnih slučajeva“ (Gros, 1924).

U raspravama o potrebnom znanju za kriminalističku istragu kriminala, jedan od visokih rukovodilaca - zamenik komesara Njujorške policijske uprave razgovarajući o regrutima koji su izašli sa policijskih akademija, veruje da se pojavljuje značajan problem u delu istrage kriminala (Savino i Turvey, 2011), jer istražna zajednica ima problem sa njihovom obukom, vođstvom, i njihovim znanjem u rešavanju zločina – njihovo znanje ne uspeva da pronađe put do onih kojima je potrebno - dokazima (Werth, 2011). Na istu temu, on ukazuje, regruti na policijskim akademijama se uče kako da podnose izveštaje, veštine koje se prenose u policijskoj stanici obukom oficiri koji su i sami obično (neiskusni) nemaju znanja u istragama kriminala (Christopher, 2015). Nadgledani su od neiskusnih i nedovoljno obučanih narednika kada je tema istraga kriminala (Berg, 1990). U suštini, mi imamo regrute koji su izašli iz policijskih akademija, koji znaju vrlo malo ili ništa o istragama kriminala (Marion, 1998) – obučavaju ih oni koji znaju još manje od njih (Orrick, 2008). Mnogi istraživači ukazuju da su „regruti izašli iz policijskih akademija nedovoljno obučeni ili apatični istražitelji kriminala – češu samo površine događaja, a razloga za to je mnogo“ (Savino i Turvey, 2011).

Za razumevanje kriminalističke istrage zločina (kriminalnih događaja) potrebna su posebna znanja (Nisbet, 1952), dok sa druge strane policija ima mnogo funkcija i odgovornosti u društvu (Bharti, 2006), koja su granična civilno (javni red, mir i dr.) – vojna (upotreba i u vojnim operacijama...). Zaista, razumevanje postojanja značajnih i bitnih razlika između (kriminalističke agencije) kriminalističkih istraga i policijskih poslova (policije) dovela je do značajne akademske debate u svetu. Za mnoge naučnike iz oblasti prava, kriminologije i kriminalistike osnovna funkcija policije je održavanje reda i prevencija (sprečavanje nastajanja zločina obeshrabrivanjem zainteresovanog počinioaca, obukom potencijalne mete i prisustvom zaštitnika – policije u okruženju kriminala (Felson i Boba, 2010). Drugi ukazuju na „ulogu policijskih snaga kao tajnih društvenih službi“ (Friedman, 2016). U um javnosti, međutim, pored pružanja uveravanja od strane nekompetentnih da je kriminalistički islednik policijac, nesumnjivo je da je to mnogo drugačije od policijskih poslova (Oseka, 2023), a to je istraga i otkrivanje kriminala koji se vode kao centralni deo mandata kriminalističke agencije (Maguire, 2000). Sa druge strane, kako smo već primetili iz literature, glavni mandat policije u ovoj oblasti je prevencija kriminalnih aktivnosti i javni red i mir (Oakley, et al., 1998). Iz

istorijskog pregleda se može primetiti, da kriminalistička istraga zločina generalno nije bila predmet značajnih akademskih naučnih promišljanja (Osterburg i Ward, 2013). Primetno je, da se nakon vidnih transformacija sveta koji se menja, nadzor kriminala – posebno njegova istraga, počinje da promišlja od strane nauke i stručne prakse preispitujući istoriju i kroz nju uspešnost policije u tim operacijama, politiku i praksu dosadašnje istrage u širem institucionalnom i društvenom kontekstu (Stelfox, 2011).

Zašto se u promišljanjima nauke i stručne prakse u svetu dešavaju takve promene? Na navedeno pitanje odgovor kako se primećuje u naučnoj i stručnoj literaturi nalazi se u izrazito visokoj negativnoj korelaciji između broja sprovedenih policijskih operacija u istraživanju kriminala i na tim osnovama stavljenih na teret osumnjičenja građanima da su počinili krivičnog dela, i broja ostvarenih optuženja od strane tužilaštva (Goldstein, 1982). Mi ćemo za potrebe rada navesti primer naš jer on najkonkretnije potvrđuje navedene nalaze u svetskoj literaturi. Naime, u nas je odnos između broja prijavljenih građana krivičnom prijavom nadležnom tužilaštvu da postoji osnov da su počinili krivično delo osumnjičenjem od strane policije nakon sprovedenih policijskih operacija u istraživanju kriminala, i broja optuženih od strane tužilaštva nalazi u „odnosu 43% : 57% negativne korelacije, dok je odnos broja krivičnom prijavom osumnjičenih građana od strane policije, nakon njene istrage krivičnih dela prema broju osuđenih, nalazi na negativnoj korelaciji 32% : 68%“ (Republički zavod za statistiku-oblast pravosuđe; stat.gov.rs) što je više nego zabrinjavajuće. Kako se može primetiti, dve trećine osumnjičenja koje je policija nakon svojih istraživanja kriminalnih aktivnosti pokrenula svojom krivičnom prijavom, ne prođe prvu kontrolnu stanicu - kontrolu od strane tužilaštva, dok više od dve trećine ne bude pred sudom. Ova zabrinjavajuća negativna korelacija nedvosmisleno potvrđuje promene u promišljanju u svetskoj naučnoj i stručnoj misli za uvođenje Kriminalističke agencije (na nacionalnom nivou...), što nije prisutno u nas. Sa druge strane, kod nas istraživanje kriminala i jednog unutrašnjeg kriminalnog miljea, se vrši na tri mesta, od tri različita organa (neki od njih nikada nisu izvršili uviđaj niti znaju da primene tu osnovnu kriminalističku i krivičnoprocesnu radnju, koja je prvi stepenik – prva karika u lancu, u istraživanju kriminalne aktivnosti i obezbeđenju dokaza). Ovakav fenomen ima samo u Srbiji – ne postoji u svetu. Ovo nije ocena da li je to dobro ili loše rešenje, već je to pojava koja nije imanentna društvu koje teži da se zaštiti od kriminala. Nadalje, operacije u kriminalnom miljeu sprovode i kriminalističku istragu kriminala vrše organi (BIA i WBA) koji ne mogu da učestvuju u međunarodnoj saradnji u krivičnim stvarima – istragama kriminala. Shodno navedenom razumevanju politike borbe protiv kriminala sa više kartona bolesti kriminalnog miljea i obezbeđenja dokaza, prvo, nije moguće očekivati promenu postojeće negativne korelacije; drugo, nepostojanje kriminalističke agencije bitno - odlučujuće utiče na nekvalitetno istraživanje kriminala i kriminalnih događaja; treće, postojanje kriminalističke agencije i kriminalističke istrage je garant kvalitetnih dokaza koji će se održati u krivičnom procesu pred sudom; četvrto, policijsko istraživanje kriminala podložno je upotrebi izgradnje i održavanja političkog kredita vlasti (političke stranke); peto, u prošlom periodu je zabeležena izuzetna politizacija policije; šesto, vidljivo je prisustvo pojava zakona i reda ideologije političkih elita (Cavadino i Dignan 2006); sedmo,

političke stranke se preko policije takmiče da pokažu da je njihova politika najefikasnija prema kriminalu; osmo, političari su sve više uključeni u upravljanje policijskim strukturama i resursima; deveto, vidna je pojava u policijskim istragama, koja je nametnuta od strane kreatora politike – njihovo tradicionalno zamućene (nejasne) distancirane uloge platonskih čuvara zakona i reda (Laks, et al., 2000; Loader 2006). Iz svega iznetog, vidljiv je predmet i cilj istraživanja, da se promeni pristup u istraživanju kriminala, od policijskih i bezbednosnih struktura istraživanja kriminala, u kriminalističke istrage koje će predvoditi kriminalistička agencija kao matica.

Kako primećuje Nikolić, „Zadaci (NCA–Nacionalne kriminalističke agencije) su borba protiv: organizovanog kriminala, terorizma, trgovine ljudima, droge i oružja, sajber kriminala, privrednog kriminala sa elementima inostranosti, ali može imati zadatak da istražuje bilo koju vrstu kriminala, ako je nalog izdao državni sekretar, mi bismo dodali javni tužilac u nas (Nikolić, 2020).

Utvrđenje kriminalističke agencije (Kriminalističke direkcije) u Ministarstvu unutrašnjih poslova sa kriminalističkim islednicima (službenicima) koji imaju znanja iz kriminalističkih istraga komponovana sa znanjima iz oblasti pravosudne organizacije rada, obezbediće kriterijume za model zasnovan na kompetencijama za kriminalističke islednike, koji bi dalje imao za cilj, da u nekom trenutku u bližoj budućnosti (nekoliko godina) dovede do oblika licence za rad u kriminalističkoj agenciji i za rad na kriminalističkim istragama.

KRIMINALISTIČKA ISTRAGA: POJAM U TEORIJI

U naučnoj i stručnoj literaturi u razmatranjima o određenju pojma kriminalistička istraga mogu se pronaći različiti pristupi (O'Neill, 2018). Jedan broj autora veruje, da je kriminalistička istraga, kriminalistička delatnost prikupljanja činjenica sa ciljem, da se identifikuje, locira i dokaže krivica učinioca krivičnog dela (Roberts, 2012). Kriminalistička istraga se praktikuje kao umetnost i tek treba da se razvije u nauku vođenu strogim pravilima ili teorijama (Fletcher, 1998). Ima mnogo toga da se nauči o kriminalističkom istražnom procesu (O'hara's, 1956). Kako se rešavaju zločini (Eck i Rossmo, 2019)? Kada se zločini rasvetle pred sudom, koliki se deo uspeha pripisuje osobinama i radnjama kriminalističkih istražitelja (Alison, et al., 2007), a koliki osobinama i radnjama izvršilaca (Bryant, 2009)? Dok ne odgovorimo na ova pitanja, ne možemo uspostaviti nauku kriminalističke istrage u njenoj punoći (Heymann, 1985). Intuicija, okolnosti i slučajnost i dalje utiču na izbor metoda i odluka u kriminalističkim istragama (Antoshchuk, et al., 2021).

Veruje se da kriminalistička istraga započinje i postoji svaki put, kada dođe do kriminalnog delikta (krivičnog dela) bez obzira da li je on/ono prijavljeno ili nije (Shevchyuk, 2019). Ova definicija sugerise da kriminalističku istragu ne mora da započne, pokrene prijava o krivičnom delu ili druga kažnjiva kriminalna aktivnost (Geberth, 2020). Dakle, kriminalistička istraga, ne retko nije uslovljena podnošenjem prijave od strane oštećenog, već saznanjem organa da je krivično delo izvršeno, nezavisno od mišljenja oštećenog o tome (James, 1959).

Za većinu kriminalističkih istražitelja kriminalistička istraga nije samo pravni izraz definisan zakonom, već i kriminalistička operacija, koja u velikom broju zemalja u

svetu ima snagu krivične istrage (Horswell, 2004). Jedan broj država, ali ne i svaka, kako se može razumeti, najčešće različito definiše kriminalističku istragu (Fletcher, 1998). Neki kriterijumi kojima se određuje kriminalistička istraga su naučno-teorijski i stručno kratki i opšti; drugi su dugački i specifični (Feeley, 1979). Pregled svih pristupa u određenju kriminalističke istrage, je u najboljem slučaju težak, ako ne i na kraju zbunjujući (Gottfredson i Gottfredson, 1987), ali je nužan u delu koji će biti posvećen u ovom radu.

Nauka teži da definiciju odredi tako da ona bude generička, opšta, podržana naučnim metodama. Stručna praksa se uglavnom oslanja na odrednice koji imaju tendenciju da definišu kriminalističku istragu instrumentalno, funkcionalnim jezikom u cilju uspešnog kriminalističkog gonjenja, ili bi barem trebali, kako objašnjavaju neki teoretičari (Williams, 2020).

Iako kriminalistička istraga nije dobilo status nauke, korisno je proučavati je i vrednovati kao da jeste. Ova premissa nauke o kriminalističkoj istrazi zločina, upotpunjena opštim principima i posebnim teoremama za usmeravanje kriminalističkih islednika u rešavanju kriminalnih slučajeva (Girod, 2014), može pomoći da se izgradi struktura za poboljšanje kvaliteta i pouzdanosti procesa kriminalističke istrage zločina (Woods, 2019). U kriminalističkoj istrazi kako Ohara veruje „alati kriminalističkih islednika se nazivaju tri ja, naime: informacije, ispitivanje i instrumentacija“ (O'hara's, 1956). Primenom tri ja, u kriminalističkim istragama, kriminalistički islednici prikupljaju i obezbeđuju činjenice u postupku zakonom propisanom, kako bi utvrdili položaj osobe u odnosu na kriminalni delikt: nevinost ili neki od oblika učešća (O'hara's, 1956).

U ovom trenutku ne postoje normativni kriterijumi za procenu uspeha ili neuspeha kriminalističke istrage (Rossmo i Rossmo, 2009) već samo kvantitativni, koji je dovoljna mera za ocenu kvaliteta: kredibiliteta, etičnosti, profesionalnosti, znanja i veština kriminalističke istrage. Činjenica da kriminalni zločin ostaje neotkriven ili razrešen ne mora nužno da ukazuje na nedostatak u kriminalističkoj istrazi, niti osuđujuća presuda optuženog ne mora da znači da je kriminalistička istraga obavljena na inteligentan način (Goldstein, 1959). Kriminalistička istraga se može smatrati uspešnom ako se otkriju sve dostupne, relevantne i materijalne informacije (Palmiotto, 2012). Za sada u nauci ili stručnoj praksi kriminalistike, ne postoji način da se sazna pravi obim dostupnih kriminalističkih informacija koje se odnose na izvršeni zločin i njegovog učinioca (Laycock, 2013).

Nije retkost u laičkoj javnosti a ne retko i stručnoj, pogrešno shvatanje da se svako krivično delo može rešiti, da je uvek na raspolaganju dovoljno dokaza za identifikaciju zločinca i da na mestu zločina uvek postoje tragovi koji će dovesti do počinioca (Lee, et al., 2001). Ove zablude, koje podstiču popularni zabavni mediji, ne retko dovode do prezira javnosti zbog nesposobnosti islednika kriminalističke agencije i njene kriminalističke istrage, da razreši određeni zločin - pronađe počinioca (Douglas, et al., 2013).

Jedna od najkraćih i najpreciznijih određenja (definicija) ukazuje, da je kriminalistička istraga stecište nauke (forenzičkih operacija), logike (razumevanje odnosa lica prema mestu kriminalnog događaja, kriminalnom događaju, žrtvi-profilisanje i dr.) i zakona (kriminalističke-krivičnoprocesne operacije) (Bekmagambetov, 2017). Prema jednom broju autora kriminalistička istraga bi se

mogla razumeti i podeliti, na kriminalističku istragu koja se odvija unutar same kriminalističke agencije prema aktivnostima njenih službenika, i kriminalističku istragu prema spolja, ka kriminalnom miljeu i zločinima u okruženju na nacionalnom i međunarodnom nivou (Maguire, 2012).

U teoriji, literaturi i stručnim razmišljanjima može se prepoznati, da postoje shvatanja koja teže da definišu kriminalističku istrage, koje su izrazito štetne jer u definicije unose političari elemenat, tzv. političke definicije, koje nisu zasnovane na fondu naučnog znanja, već su zasnovane na partijskim sebičnim ciljevima ili su motivisane njima. Umesto da pomažu pravdi tako što se neće mešati u kriminalističke istrage, oni nastoje da unaprede agendu određene političke grupe, da steknu politički kredit.

Još jedna definicija kriminalističke istrage, tzv. etičke (još je zovu i moralna), zavređuje pažnju da se izloži. To su posebne vrste ne samo laičke već i literarne i profesionalne (iz prakse) tvorevine koje teže da odrede kriminalističku istragu. One naglašavaju i svoja stanovišta nalaze u osuđivanju, naglašavanju njene potrebe, čak i njene dobrote, ispravnosti ili neispravnosti ili njenih postupaka (Souryal i Whitehead, 2019). Često zapaljive, teorije ove definicije kriminalističke istrage su sredstvo za bes, želju za odmazdom, pa čak i osvetom (Aladjem, 2008). Lako ih je razaznati, uključujući subjektivne i emocionalne termine, koji se upotrebljavaju da bi je odredili, kao što su: ona – kriminalistička istraga je gubitnik, ona je kukavica, ona je opasna, ona je zla, ona je čudovište, i slični termini (Mawby, 2012). Navedene definicije o kriminalističkoj istrazi su tvorevine ne samo oštećenih (žrtava), počinilaca krivičnih dela, ne retko i branilaca, medija i predstavnika političkih partija (stranaka) (Fahsing, 2016).

Iz dostupne literature, razumevanje kriminalističke istrage – kao što bi bio slučaj za bilo koji deo borbe protiv kriminala – ne može se pravilno ostvariti bez nekog smisla za njen istorijski i društveni kontekst. Na ovo, najdelotvornije odgovore može da pruži pregled kriminalističke istrage kriminala kroz istoriju koji je pružio autor Moris sa svojim pregledom istorije kriminalističke istrage (Morris, 2012). U ocrtavanju kriminalističke istrage, menjajući prirodu i njenu organizaciju on identifikuje četiri glavna perioda. „Prvi je, ono što on naziva herojskim periodom, koji pokriva prve godine nakon uvođenja, tzv. Nove policije, drugi period je, sve do međuratnih godina u kojima je dobio proces organizacione specijalizacije u toku: treći period je počeo da se razvija negde polovinom drugog perioda u kome se razvijalo centralno rukovodstvo i nadzor kriminalističke istrage u okviru policijskih usluga. Konačno, četvrti period nastupa na pozornici kriminalističke istrage, počevši od osamdesetih godina prošlog veka (XX) što se naziva sadašnja era koja još uvek traje, u kojoj se razvija dalja centralizacija u kriminalističkim istragama novih oblika kriminala (organizovani, droga i dr.)“ (Morris, 2012). Ono što se može jasno prepoznati iz Morisove analize istorije kriminalističkih istraga, je, da su snage koje su oblikovale i promenile policiju generalno (takođe, da je ona – policija svojim promenama) od politike ishodovane, više uticala na istraživanje kriminala, smanjujući prostor kriminalističkoj agenciji (Morris, 2012), kako smo mogli videti u Srbiji, ona je ne samo potisnuta i (marginalizovana) sklonjena na sporedni kolosek, već je ugašena, nasuprot drugim zemljama gde je vraćena na glavni kolosek borbe protiv kriminala. Sve ovo su istraživači primetili i zaključili, da je preoblikovanje

policijskog rada, generalno gledano, njena politizacija i sve veća upravljačka kontrola policije od politike, odlučujuće uticala na umanjeno kapaciteta kriminalističkih istraga, a u nekim zemljama i do njene diskvalifikacije iz procesa borbe protiv kriminala.

Ova tačka se takođe jasno pojavljuje u istraživanju Matase i Njuburna kod društvenog konteksta kriminalističkih istrage u borbi protiv kriminala (Matassa i Newburn, 2012). Ovde se identifikuju među širim spektrom društvenih pritisaka na kriminalističku istragu (Maguire, 2012), nekoliko povezanih procesa koji su imali najveći uticaj na savremenu kriminalističku istragu. Jedan od ovih je pomenuta centralizacija (Matassa i Newburn, 2012). Uticaj ovoga se može videti u nizu različitih načina: sve veći uticaj centralne vlasti na ovaj aspekt policije (Ratcliffe i Guidetti, 2008), i porast nacionalnih policijskih tela odgovornih za aspekte istrage – posebno Uprave za teški i organizovani kriminal – i od nacionalnih tela za obuku kao što su Nacionalne agencije za usko školovanje policijskim znanjima (Jones, 2012). Drugi je širi skup promena povezanih sa globalizacijom koje, u revoluciji komunikacija, imaju važan uticaj na prirodu teškog i organizovanog kriminala i podstakli su rast transnacionalnih tela sa sve globalnijim dometom za borbu protiv kriminala (Williams i Godson, 2002). Treći pravac je ono što se u literaturi naziva neoliberalizacija (Matassa i Newburn, 2012). Koristeći ovaj termin, oni ukazuju na niz povezanih promena u kriminalističkoj istrazi, posebno na sve više menadžerske prirode komandovanja i kontrole u policiji i, s tim u vezi, rast marketinga i konkurencije i posledično širenje privatnih aktera u sferi istrage kriminala (Mazerolle i Ransley, 2006; Gill, 2018). Sve izneto, konačno, sugerise, da savremenim kriminalističkim istražnim praksama dominiraju zabrinutosti orijentisane na rizik, od sve većeg i neposrednijeg političkog uticaja partija ili stranaka na njenu aktivnost (Gill i Hart, 1997). Iako je važno ne precenjivati uticaj ovakvog razmišljanja o policiji, postoje brojni primeri njegovog uticaja, uključujući sve veći uticaj kalkulacija troškova i koristi u odlukama političke komponente o kriminalističkim istragama (Posner, 2001); preraspoređivanje stručnosti u kriminalističkim istragama sa, civilnog fakulteta, na uska stručna znanja policijskih akademija na koje u velikoj meri utiču vojne discipline (Bouza, 2013); promena od reaktivnog na obaveštajni rad policije (Crous, 2011); rast tehnologija za nadzor i prikupljanje informacija za kriminalističku istragu primenom tehnologije, kao što su skladištenje i upoređivanje računarskih podataka; i, povezano sa ovim, postepena preorijentacija policije na posredništvo u informacijama (Lei, 2019).

ZAKLJUČAK

Iz nevedenih rezultata istraživanja, izvodimo zajednički denominator u nameri da damo jedno kompleksnije, bez pretenzija da bude konačno određenje kriminalističke istrage. Šta je kriminalistička istraga? Na ovo pitanje u radu smo se odredili prema sledećem, tako što ćemo reći, da je: kriminalistička istraga kako se može razumeti iz literature, stecište nauke, kriminalističkih-krivičnoprocesnih operacija i zakona, čija je matica kriminalistička agencije, sprovode je kriminalistički islednici u prostoru zakona i procesne forme javnog tužioca, u predkonstruktivnoj, konstruktivnoj i rekonstruktivnoj fazi, uzvodne i nizvodne istorije kriminalne

aktivnosti ili kriminalnog događaja, to je čin u tri pokreta, bilo da istražuje kriminalnu aktivnost kriminalističkom istražnom aktivnošću ili složenijim kriminalističkim istražnim procesom koji se sastoji od povezanih kriminalističkih naučnih i specijalističkih akademskih znanja, praksi i linija istrage kriminalnog događaja – ova tri međusobno povezana pokreta su uvek prisutna. Prvi pokret uključuje identifikovanje i sticanje onoga što čini osnovu kriminalističke istrage. Ključni zadatak je da se odvoji ono što je relevantno za posebne interese pojedinačne kriminalističke istrage od onoga što je potencijalno dostupno, ali nije relevantno. Ovaj proces identifikacije u sticaju informiše drugi čin pokreta, a to je tumačenje i razumevanje. Tumačenje i razumevanje je mesto gde se informacije u kriminalističkoj istrazi prevode u inteligenciju (znanje)-dokaz. Ova faza uključuje konstruisanje zaključaka i hipoteza i uključivanje/uklapanje određene informacije sa drugim (stvarima) informacijama koje su poznate. Treći pokret kriminalističke istrage je naređivanje i predstavljanje materijalnih informacija na način koji garantuje interpretacije i razumevanje kako su konstruisane (proces nastanka: validaciju i formalizaciju). Ovde se radi o konfigurisanju novog znanja u kriminalističkoj istrazi sa postojećim znanjem koje poseduje kriminalistički islednik, u formatu koji omogućava da se utvrdi i saopšti rešenje pitanja koje je u fokusu kriminalističke istrage, sa ciljem da se, pronađu i obezbede dokazi u postupku koji se u okviru nje sprovodi.

Iz istraživanja se takođe može izvesti zaključak, da je kriminalistička agencija centralna kriminalistička istražna obaveštajna agencija koja ima izvršna ovlašćenja na teritoriji Srbije, i u međunarodnoj saradnji, matica kriminalističkih istraga i svih drugih kriminalističkih procesa, koji se sprovode u nacionalnom i međunarodnom prostoru, usmerenih na teške oblike kriminala i terorizam, koja je organizaciono utvrđena u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova kao zasebna direkcija, a neposredno odgovorna javnom tužilaštvu, sa unutrašnjim organizacionim strukturama: Istražna kriminalistička služba (IKS) za istragu ozbiljnog kriminala, od opšteg do finansijskog; specijalni odredi kriminalističkih operacija (SOKO) i, konačno, u (glavne) kriminalističke istražne timove (KIT), formirane za odgovor na posebno značajne oblike aktivnosti ekstremizma, terorizma, diverzija, sabotaža i dr.; jedinica za profesionalnu odgovornost; kancelarija penzionisanih službenika kriminalističke agencije; kancelarija međunarodne kriminalističke istražne saradnje; kancelarija za podršku (resursi, i dr.).

Jedan od bitnih nedostataka u jednom broju zemalja je nepostojanje pravnim aktom (Zakonom) propisanog kriminalističkog istražnog procesa i kriminalističkog istražnog prava, kao okvira za izvođenje kriminalističkih operacija i kriminalističkih istraga.

LITERATURA

1. Antoshchuk, A., Atamanchuk, V., Chornous, Y., Komarynska, Y., Kurylin, I., Myrovska, A., ... & Vakulyk, O. (2021) The basics of criminalistics.
2. Coca-Vila, I. (2024) The criminal law of triage. The Routledge International Handbook of Criminal Responsibility.

3. Dantzker, M. L. (1999) Police organization and management: Yesterday, today, and tomorrow. Elsevier.
4. Dixon, D. (2004) Handbook of Policing.
5. Friedman, B. (2016) Secret policing. U. Chi. Legal F., 99
6. Frisia, M. (2017) Investigative Strategy: The application of strategic principles to criminal investigations. Eur. Police Sci. & Rsch. Bull., 16, 99
7. Garland, D. (2008) Disciplining criminology?. Int'l Annals Criminology, 46, 19
8. House, F. O. (1987) The Retired Regular Officer: Status, Duties, and Responsibilities. AfL ReV., 26, 111
9. Izveštaj o stanju ljudskih prava u Srbiji za 2022. godinu izvršni pregled.
10. Jačić, L. (2007) Politički motiv jasan ali nekažnjen. Republika, 19, 406-411
11. James, G. (1959) Introduction to criminal law. Gilad James Mystery School.
12. Laks, A., Rowe, C., & Schofield, M. (2000) The Laws. 2000, 258-292
13. Matassa, M., & Newburn, T. (2012) Social context of criminal investigation. In Handbook of criminal investigation, 41-67
14. O'Neill, M. (2018) Introduction: Defining criminal investigation. In Key Challenges in Criminal Investigation Policy Press, 1-20
15. Roberts, P. (2012) Law and criminal investigation. In Handbook of criminal investigation, 118-171

SUMMARY

The research concludes that the Criminalistic Agency is the central criminal investigative intelligence agency with executive authority within Serbia and in international cooperation. It serves as the core of criminal investigations and all other criminal processes conducted both nationally and internationally, targeting serious forms of crime and terrorism. Organizationally established within the Ministry of Internal Affairs as an independent directorate, the agency is directly accountable to the Public Prosecutor's Office. Its internal organizational structure includes: the Investigative Criminal Service (IKS): Responsible for investigating serious crimes, ranging from general to financial crimes. Special Criminal Operations Units (SOKO): Tasked with specialized criminal operations. Main Criminal Investigative Teams (KIT): Formed to respond to particularly significant forms of extremism, terrorism, sabotage, diversion, and other activities. Unit for Professional Accountability, Office for Retired Criminal Agency Officers, Office for International Criminal Investigative Cooperation, Support Office (resources and more). One of the significant shortcomings in several countries is the absence of a legal framework (law) that regulates the criminal investigative process and criminal investigative law. This framework is essential for conducting criminal operations and investigations effectively.